

NAUJAŽODŽIAI SU DĖMENIU (-)TINKL-

ESMINIAI ŽODŽIAI: naujažodis, naujadaras, darybos: lizdas, būdas, tipas, kategorija, reikšmė, (priešdėlio, priesagos, galūnės) vedinys, dūrinys.

Pastarąjį dešimtmetį vartosenoje pasirodė per šimtą dvidešimt naujažodžių¹ – naujų darinių, turinčių dėmenį (-)tinkl-, pvz.: *ikītinklinis*, *ītinklin-ti*, *tīnkłaraštīninkauti*, *tīnkłumas*, *tīnkłalapynas*, *supertīnkłas*, *tīnkł aerdvė*, *plepatīnkłis*, *mikrotīnkłaraštīninkas*. Jie yra šio straipsnio objektas: atliekama kokybinė ir kiekybinė 123 naujažodžių² struktūros ir vartosenos analizė – pasiskirstymas pagal kalbos dalis, kilmę, darybos būdus ir tipus, darybos kategorijas. Aptariami naujų darinių tipiškumo ir (glauštai) su jais susiję santykio su įvairiašakniais dubletiniais naujaisiais skoliniais, jų funkcijų bei leksikalizacijos ir socializacijos, t. y. įsitvirtinimo kalbos sistemoje ir vartosenoje, klausimai.

1. Pirmiausia pasakytina, kad straipsnyje aptariamus naujažodžius vienijantį dėmenį – daiktavardį *tīnkłas* (angl. *network*) taip pat galima laikyti neologizmu, tik, skirtingai nei tiriamajai imčiai priklausančios naujosios leksemos, jis priskirtinas naujosioms sememoms. Skaitmeniniame amžiuje šis žodis yra įgavęs naują – interneto – reikšmę³: kompiuterijos žodynuose

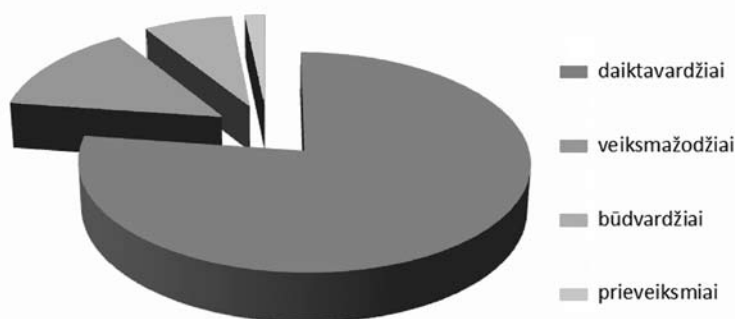
¹ *Naujažodis* straipsnyje tradiciškai suprantamas kaip bet koks pasirodęs naujas žodis. *Neologizmas* gali būti naujai pasiskolintas, naujai pasidarytas arba radęsis kaip semantinės raidos pasekmė. Lietuvių kalbotyroje jie paprastai vadinami *naujaisiais skoliniais*, *naujadarais*, *semantiniais neologizmais*. *Naujadaras* tradiciškai suprantamas siauriau: tai naujažodis, atsiradęs dėl žodžių darybos, t. y. naujas darinys (žr.: Urbutis 1978: 28–29; Jakaitienė 1980: 82–84; Offord 2001: 98; Girčienė 2006: 74–75 ir kt.).

² Tiek naujažodžių su dėmeniu (-)tinkl- aptikta rašytinėje ir elektroninėje vartosenoje iki 2011 m. rugpjūčio mėn. Siekiant generalinės visumos, pagal bendrąją interneto paieškos sistemą *Google* papildomai buvo tikrinama visa galima darybos paradigma, apimanti visus hipotetinius daiktavardžio *tīnkłas* vedinius bei dūrinius.

³ Plg. Miliūnaitė 2010: 109; ši atvejį būtų galima interpretuoti ir kaip terminologizuotą bendrinės kalbos žodžio *tīnkłas* reikšmę, t. y. „susisiekimo, kelių, ryšių ir kt. linijų sistema“ (DLKŽ, LKŽ).

tinklas apibrėžiamas kaip „grupė kompiuterių ir kitų įrenginių, sujungtų ryšio linijomis taip, kad būtų galimas keitimasis duomenimis tarp jų“, o „didžiausiu kompiuterių tinklu laikomas internetas“ (EKŽ). Suprantama, kad daugelis kompiuterijos termino *tinklas* darybos lizdui priklausančių naujadarų taip pat yra kompiuterijos terminai, atliekantys referentinę funkciją. Pažymėtina, kad nemaža jų dalis radosi kaip įvairiašaknių naujųjų skolinių atitikmenys, pvz.: **tinklalapis** ((*veb*)peidžas, angl. *web page*), **žinia-tinklis** (*vebas*, angl. *World Wide, Web*), **potinklis** (*subnetas*, angl. *subnet, subnetwork*), **tinklaraštis** (*blogas*, angl. *blog*).

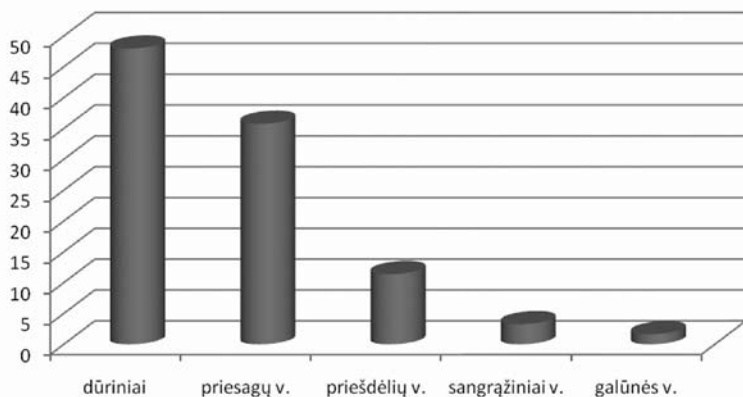
2. Tarp naujažodžių, kaip ir įprasta nominacijos plėtros tarpsniais (Цыпына 1984: 181; Cichocki 1996: 779), vyrauja daiktavardžiai (77 proc.; pvz., *videotinklaraštininkas*). Veiksmažodžiai retesni beveik šešis kartus (14 proc.; pvz., *tinklėti*), būdvardžiai – vienuolika kartų (7 proc.; pvz., *tinklaveikinis*),rieveiksmių tėra vos keletas (2 proc.; pvz., *žiniatinkliškai*).

1 PAV. Pasiskirstymas pagal kalbos dalis (proc.)

3. Daugumas (80 proc.) naujų darinių yra lietuviški, pvz., *tinkladraugis*. Tik penktadalis (20 proc.) naujadarų yra hibridiniai, t. y. turi ir skolintą elementą, pvz., **fototinklaraštis** (plg. skolinį *fotoblogas*, angl. *photoblog*). Tarp hibridinių darinių daugiausia dūrinių (16; pvz., **megatinklas**), beveik tris kartus mažiau tarptautinių priešdėlių vedinių (6; pvz., **subtinklas**), rečiau – naujadarai, turintys nelietuviškų priesagų (3; pvz., **tinklistas**).

4. Daugumas aptariamųjų naujadarų laikytini tipiškais dariniais. Jie atstovauja visiems darybos būdams⁴ (žr. 2 pav.).

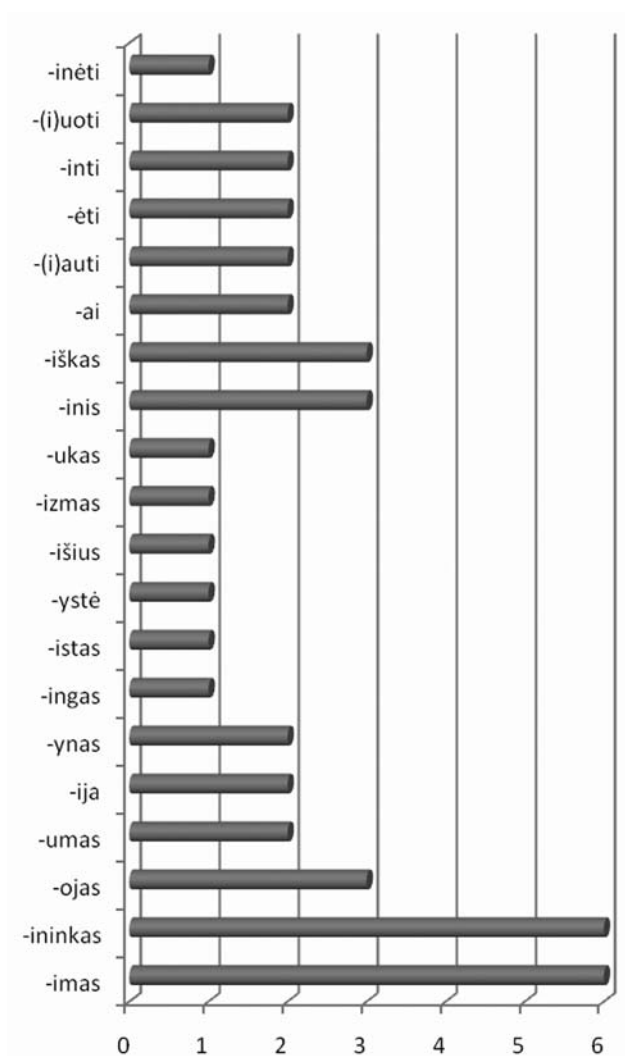

2 PAV. Naujadarų pasiskirstymas pagal darybos būdus (procentais)

Apie pusę (48 proc.) naujadarų yra dūriniai, pvz., *tinklažmogis*. Mažiau nei trečdalis (16) iš 59 dūrinių yra hibridiniai, pvz., *skautatinklis*. Pastebėtina, kad apie pusę tokių dūrinių sudaro anksčiau lietuvių kalbos žodžių darybai buvę nebūdingi dūrinių ir tarptautinių dėmenų hibridai, pvz., *videotinklaraštis*. 53 dūrinių vienas sandas yra daiktavardis *tinklas*, 6 – *tinklaraštis*, pvz.: *darbatinklis*, *pseudotinklaraštis*. Pažymėtina, kad sudurtinį kamieną turi dar daugiau naujadarų, kurie kartu su dūriniais sudaro daugiau nei pusę tiriamosios naujažodžių imties – iš viso 73 vienetus, nes 14 (ke-liapakopių) dūrinių yra vedinių pamatiniai žodžiai, pvz., *fototinklaraštiniukas*, *tinklaraštėti*. Gausūs dūrinių vediniai vertintini kaip naujas darybos polinkis, jis išryškėjo pastaraisiais dešimtmečiais (Keinys 1979: 155; Gaivenis 1980: 31; Mikelionienė 2000: 10–12, 17; Girčienė 2005: 53–54 ir kt). Tai greičiausiai lemia komunikaciją lengvinančios tikslesnės nominacijos poreikis, pasireiškiantis siekiu artinti darinio leksinę ir darybos reikšmę (plačiau žr. Girčienė 2005: 54 ir kt.)⁵. Tokie procesai būdingi ir kitoms

⁴ Sangrąžiniai vediniai atskiro darybos būdo atstovais laikomi pagal DLKG: 406–409.

⁵ Vartojant darinį kaip leksikos vienetą, atrodytų, jo motyvacija, iš pačios darinio sandaros išplaukianti reikšmė turėtų likti šešėlyje (Gaivenis 1996: 31). Tačiau dariniai yra antriniai nominaciniai vienetai, kuriuose užfiksuota informacija ne tik apie tam tikrą tikrovės objektą, bet ir apie tam tikrus santykius, esančius tarp tikrovės dalykų bei juos pavadinančių žodžių (Jakaitienė 1988: 24, 92). Kol darinio motyvacija tebėra aiški, jo funkcionavimas vis

3 PAV. Priesagų pasiskirstymas pagal vedinių skaičių

kalboms (Picone 1996: 15) (daiktavardiniai dūriniai plačiau aptariami daiktavardžių darybos analizės poskyryje 5.1).

dėlto skiriasi nuo paprastojo žodžio. Žodžio darybos struktūra nurodo jo vartojimo gaires, kliudo leksinei reikšmei išeiti už tam tikrų ribų (Urbutis 1978: 56–64). Iš įvairių leksikos variantų vartosenoje paprastai išigali tie, kurių garsinis pavidalas yra neklaidinantis ir maksimaliai informatyvus (Urbutis 1978: 63–65; Haugenas 1994: 23; Skardžius 1997: 79–80; Girčienė 2005: 107–127).

Už dūrinius nedaug retesni (36 proc.) priesagų vediniai, pvz., *tinklija*. Apie dešimtadalį (11 proc.) naujų darinių sudaro priešdėlių vediniai, pvz., *betinklis*. Labai reti sangražiniai (3 proc.; pvz., *įsitinklinti*)⁶ ir galūnių (2 proc.) vediniai, pvz., *tinklius*. 64 vedinių darybai iš viso panaudota 20 skirtingų priesagų, iš kurių trys nelietuviškos (žr. 3 pav.); 12 skirtingų priešdėlių, iš kurių penki svetimkilmiai: po du priešdėlių *ne-* ir *super-* vedinius; po vieną *be-*, *į-*, *iš-*, *po-*, *už-*; *anti-*, *inter-*, *meta-*, *sub-* vedinį; 2 skirtingos galūnės: po vieną *-is* ir *-us* vedinį. Tarp vedinių vyrauja vardažodiniai dariniai (73 proc.; 47), veiksmožodiniai vediniai sudaro mažiau nei trečdalį (27 proc.; 17). Iš 3 paveikslo matyti, kad dariausi formantai – priesagos *-imas* ir *-ininkas*.

5. Jau minėta, kad daugumą tiriamųjų naujažodžių su dėmeniu (-) *tinkl-* sudaro daiktavardžiai, todėl jiems toliau ir bus skiriama daugiausia dėmesio. Tarp 95 daiktavardžių taip pat vyrauja dūriniai (62 proc.), už juos mažiau kaip perpus priesagų vedinių (29 proc.), mažiau nei dešimtadalis – priešdėlių vedinių (7 proc.), patys rečiausi – galūnių vediniai (2 proc.).

5.1. Dauguma (75 proc.) – 44 iš 59 – dūrinių, kaip lietuvių kalboje įprasta (plg. DLKG 151; Keinys 1999: 69), yra padaryti su antruoju daiktavardiniu sandu. Tarp jų populiariausias daiktavardis *tinklas* – tokį antrąjį sandą turi 21 dūrinys, iš kurių beveik pusė yra su jungiamuoju balsiu, pvz., *naudatinklis*. Antras pagal dažnumą – naujažodžių imčiai priklausantis sudurtinis žodis *tinklaraštis*, kuris yra 6 kitų, jau antros pakopos, dūrinių antrasis sandas, pvz., *mikrotinklaraštis*. Pastebėtina, kad visi tokį antrąjį sandą turintys dūriniai hibridiniai: jų pirmieji sandai yra tarptautiniai elementai *foto-*, *video-*, *mikro-*, *makro-* ir kt. Šie sudurtiniai daiktavardžiai vartosenoje paprastai konkuruoja ne tik su skoliniu, bet ir dvižodžiu lietuvišku jo atitikmeniu: plg. *audiotinklaraštis* ir *audioblogas*, *garso tinklaraštis*. Tarp dūrinių su antruoju sandu *tinklas* hibridinių yra beveik pusė, pvz., *megatinklas*. Dalis jų priskirtini netipiškiems, pavienės vartosenos dūriniams, pvz., *sociatinklis*. Tarp jų esama stilistiškai žymėtų naujažodžių, be referentinės, atliekančių ir emocinę ekspresinę, metalingvistinę funkciją (plg. Jakobson 2004: 10–17 ir t. t.), pvz.: *Vargu ar yra prasmė pasaulinį tinklą*

⁶ Tokios morfeminės sandaros žodžiai gali būti laikomi ir priešdėlių vediniais iš sangražinių veiksmožodžių, šiuo atveju *tinklintis* (žr. V. Urbučio įžvalgas apie darinius su nenusistovėjusia darybos pakopų tvarka: Urbutis 1978: 91–93).

siaurinti ar skaidyti pagal jo turinį. Tada reiks ir „**paskalatinklio**“, „**plepatinklio**“, „**pornotinklio**“ ir t. t. [intern. kom.]. Dauguma antrąjį daiktavardinį sandą turinčių sudurtinių daiktavardžių yra determinatyviniai, t. y. pirmasis jų sandas apibrėžia, susiaurina antrojo sando reikšmę (Urbutis 1961: 68; LKG I: 457; DLKG: 151).

Per šeštadalį (13) dūrinių turi antrąjį veiksmožodinį sandą, pvz., **tinkla-valda**. Tai iš esmės atitinka lietuvių kalbos naujadarų darybos polinkius: teigiama, kad maždaug tik kas penkto dūrinio antrasis sandas remiasi veiksmožodžiais (Keinys 1999: 69). Visų jų pirmasis sandas yra daiktavardinis (**tinklas**) ir visi jie turi jungiamąjį balsį *-a-*, išskyrus vieną (**tinklokūra**, bet vartojamas ir sinonimas **tinklakūra**). Daugumos aptariamųjų dūrinių pirmuoju sandu tradiciškai pasakomas antruoju sandu reiškiamo veiksmo objektas, pvz., **tinklasklaida**. Tradiciškai abiem šio tipo dūrinių sandais dažniausiai eina neišvestiniai kamieniai, pvz., **tinklatarša** (plg. Girčienė 2005: 68).

Tik du dūriniai turi kitokius sandus: vienas jų – būdvardinį: **tinklapa-laikis**; kitas – išreiktą nesavarankišku tarptautiniu elementu: **tinklomatas** (žr. Mikelionienė 2000: 132 ir kt.).

Apibendrinant dūrinius pasakytina, kad tik keli jų yra jau įsigalėję vartosenoje kompiuterijos terminai, nukonkuravę dubletinius skolinius. Tokiais galima laikyti **tinklalapį**, **tinklaraštį**, **žiniatinklį**. Vartosenoje taip pat plinta naujieji dūriniai **tinklavietė**, **tinklaveika**, **tinklažmogis**. Beje, pastarasis ne tik kaip skolinio *internautas* atitikmuo: esama tekstų, kur šis naujažodis vartojamas siauresne nei *interneto vartotojas*, specializuota reikšme – tai „jauni 20–29 m. interneto pionieriai, kurie pirmieji nori išbandyti visas naujoves, reikalų tvarkymas internetu – jų kasdienybė; internetas jiems būtinas kaip saviraiškos forma, reikalingas bendrauti, leisti laisvalaikį.“ Plg. kitus nurodomus interneto vartotojų tipus: tikslingieji, socialieji, inertiškieji, konservatyvieji (žr. <http://mediametamorfozes.wordpress.com/2011/02/05/interneto-vartotoju-paveikslas-lietuvoje-2011-m/>).

5.2. Tarp naujų priesaginių daiktavardžių (27), išvestų su 12 skirtingų priesagų, beveik dvigubai daugiau vardažodinių (65 proc.) nei veiksmožodinių (35 proc.) vedinių. Apskritai priesaginiai daiktavardžiai atstovauja šešioms darybos kategorijoms. Gausiausia – vardažodinės ypatybės turėtojų kategorija (31 proc.), kuriai priklauso trijų skirtingų priesagų vediniai. Dariausia iš jų – produktyvi šios kategorijos priesaga *-ininkas* (plg. DLKG: 94). Šeši nauji dariniai: **tinklaraštininkas**, **fototinklaraštininkas**, **mikrotinklaraštininkas**, **videotinklaraštininkas**, **tinklasaitininkas**, **tinklaveikininkas**, kurių

pamatai taip pat yra naujadarai – (keliaapakopiai) dūriniai, turintys dėmenį *-tinkl-*, įvardija asmenis pagal profesiją, pomėgį ar su jais susijusį dalyką (plg. DLKG: 114). Iš minėtųjų vedinių labiausiai vartosenoje išigalėjęs pirmasis – referentinę funkciją atliekančio taip pat labai dažno naujojo skolinio *blogeris* atitikmuo. Kiti naujadarai, turintys dėmenį *-tinklarašt-* ir įvardijantys siauresnės, dalinės sąvokas, taip pat linkę plisti. Dar du vardažodinės ypatybės turėtojų kategorijai priklausančios naujadarai – priesagos *-išius* vedinys *tinklišius* ir darinys su tarptautine priesaga *-istas* – *tinklistas* yra daiktavardžio *tinklas* vediniai. Vartosenos duomenys rodo, kad tai vienkartiniai, stilistiškai žymėti naujadarai, atliekantys, be referentinės, ir emocinę ekspresinę, metalingvistinę funkciją, pvz.: *Pagal šį terminą galima sudarinėti kitus, tiksliai nusakančius kažkurios kitos srities (netgi pakankamai siauros!) specialistų iki kaulų smegenų (kas pirmas pasakė tinklišius?;-)* [intern. kom.]; *Tikrai, kreipkis į Algerdą, jis pas mus stiprus tinklistas* ☺ [intern. kom.]. Pažymėtina, kad žaismingumas, kalbinis žaidimas yra laikomas postmodernizmo epochos, kuriai apskritai itin būdingi neologizmai, išskirtiniu bruožu (Lapėnienė 2007; Lyotard 2010: 32 ir kt.).

Antra pagal darinių gausą – veiksmų pavadinimų, arba veiksmažodžių abstraktų, kategorija (23 proc.). Jai priskirtini šeši produktyviausios šios kategorijos priesagos *-imas* (plg. DLKG: 94) vediniai: *tinklaraštinimas, tinklaraščiavimas, tinkl(i)avimas(is), tinklėjimas, tinklinimas(is), į(si)tinklinimas*. Tai keliaapakopiai pavienės vartosenos (išskyrus du paskutinius) dariniai, kurių pamatiniai žodžiai taip pat yra tiriamosios imties naujadarai.

Kiek mažiau naujų darinių priklauso ypatybių turėtojų, arba vardažodžių abstraktų, kategorijai (15 proc.). Tai keturi trijų skirtingų priesagų *-umas, -ystė* ir tarptautinės *-izmas* vediniai. Vienas jų yra pirmos pakopos darinys – ne visai tipiškas daiktavardžio *tinklas* vedinys *tinklumas*. Šios priesagos vediniai dažniausiai daromi iš būdvardžių (žr. DLKG: 100–101), plg. kitą – keliaapakopį – darinį *tinkliškumas*. Kiti šios kategorijos dariniai, kurių pamatiniais žodžiais eina imties naujadarai *tinklaraštystė* ir *tinklaraštizmas*, vertintini kaip stilistiškai žymėti konkuruojantys leksikos variantai, kol kas, kaip ir kiti du, vartosenoje labai reti.

Vartosenoje linkę plisti tiek pat naujadarų turinčiai vietų pavadinimų kategorijai (15 proc.) priskirtini priesagų *-ija* ir *-ynas* vediniai, kurių darybos pamatas taip pat yra imties naujadaras *tinklaraštis*: tai *tinklaraštynas* ir *tinklaraštija*. Pastarasis, nors ir ne visai tipiškas, sėkmingai konkuruoja su naujuoju skoliniu *blogosfera* (plačiau žr. Girčienė 2008).

6. Apibendrintinai pasakytina, kad beveik šeštadalis naujažodžių (22), turinčių dėmenį (-)tinkl-, yra kitų naujų darinių, kurie sudaro apie trečdalį visos imties (44), pamatiniai žodžiai. Dauguma jų turi po vieną vedinį, pvz.: *tinklažmogis* → *tinklažmogiškas*; *tinkl(i)uoti* → *tinkl(i)avimas*; *tinklinėti* → *tinklinėtojas*. Keli žodžiai yra dviejų trijų vedinių darybos pamatai, pvz.: *tinklaveika* → *tinklaveikininkas*, *tinklaveikinis*; *tinklapolis* → *tinklalapynas*, *tinklalapiškas*, *tinklalapinti*. Gausiausias naujo sudurtinio daiktavardžio *tinklaraštis* darybos lizdas. Šis naujažodis yra net 19 naujų darinių pamatinis žodis, pvz.: *tinklaraštis* → *tinklaraštininkas*, *tinklaraštiškas*, *tinklaraštija*, *tinklaraštynas*, *tinklaraščiauti*, *mikrotinklaraštis* (visus atvejus žr. naujažodžių sąrašė). Jis taip pat yra 8 keliapakopių darinių dėmuo, pvz.: *tinklaraštininkauti*, *tinklaraštiškai*, *tinklaraščiavimas*, *mikrotinklaraštininkas*. Aiškios motyvacijos, sistemiški (sudarantys adekvačią svetimžodžiams sistemą), palyginti ekonomiškai ir darūs naujadarai, turintys dėmenį (-)tinklarašt-, sparčiai plinta vartosenoje, geba konkuruoti ne tik su dubletiniais skoliniais, bet ir kitais jų atitikmenimis: plg. *tinklaraštis* ir *blogas*, *asmenraštis*, *interneto dienoraštis* (plačiau apie skolinių su šaknimi (-)blog- ir įvairiašaknių jų atitikmenų, kurių daugiau nei pusę sudaro turintys dėmenį (-)tinklarašt-, konkurencijos polinkius žr. Girčienė 2008).

IŠVADOS

Pastarąjį dešimtmetį vartosenoje pasirodė 123 naujažodžiai – nauji dariniai, turintys dėmenį (-)tinkl-, pvz.: *įsitinklinti*, *betinklis*, *žiniatinkliška*. Tarp jų vyrauja lietuviški naujadarai (80 proc.), hibridiniai dariniai, pvz., *megatinklas*, sudaro tik penktadalį imties. Nemažai naujadarų radosi kaip referentinę funkciją atliekantys įvairiašaknių naujųjų skolinių atitikmenys, kurių dalis laikytini kompiuterijos terminais, pvz., *žiniatinklis* (*vebas*). Taigi žodžių daryba neabejotinai tebelieka svarbi kito naujažodžių radimosi būdo – skolinimosi proceso – atsvara. Esama ir tokių naujų darinių, tarp jų ir postmodernybei itin būdingų stilistiškai konotuotų, atliekančių emocinę ekspresinę, metakalbinių ir kt. funkcijas, kurie nesietini su konkrečiais skoliniais ir kompiuterijos terminais, pvz., *plepatinklis*. Nominacijos plėtros tarpsniams būdinga, kad tarp naujažodžių vyrauja daiktavardžiai (77 proc.).

Daugumas naujadarų laikytini tipiškais dariniais. Iš bendresnių naujų darybos polinkių minėtina anksčiau lietuvių kalbos žodžių darybai nebū-

dingų dūrinių ir tarptautinių dėmenų hibridų, taip pat dūrinių vedinių gausa, pvz. *videotinklaraštis*, *tinklalapynas*. Net apie pusę (48 proc.) imties sudaro dūriniai, tarp kurių tradiciškai vyrauja determinatyviniai, turintieji antrąjį daiktavardinį sandą, pvz., *tinkladraugis*. Sudurtinių žodžių, kurie lietuvių kalbai anksčiau nebuvo tokie būdingi, dažnumas patvirtina pastaraisiais dešimtmečiais išryškėjusį jų gausėjimo polinkį. Tai greičiausiai lemia komunikaciją lengvinančios tikslesnės nominacijos poreikis – vartosenoje paprastai įsigali naujadarai, kurių garsinis pavidalas yra neklaidinantis ir maksimaliai informatyvus: taip mažinama atminties apkrova, lengvinama naujų žodžių integracija į aktyviosios leksikos fondą.

Antri pagal dažnumą (36 proc.) – priesagų vediniai, pvz., *tinklija*. Apie dešimtadalį (11 proc.) naujų darinių sudaro priešdėlių vediniai, pvz., *potinklis*. Labai reti sangrąžiniai (3 proc.) ir galūnių (2 proc.) vediniai. Vedinių darybai iš viso panaudota 20 skirtingų priesagų, 12 priešdėlių ir 2 galūnės. Dariausi formantai – priesagos *-imas* ir *-ininkas*: rasta po šešis vedinius, priskirtinus veiksmožodžių abstraktų (pvz., *tinklaraštinimas*) ir vardažodinės ypatybės turėtojų (pvz., *tinklaraštininkas*) kategorijoms.

Beveik šeštadalis naujažodžių, turinčių elementą *(-)tinkl-*, yra kitų naujų darinių, sudarančių per trečdalį visos imties (36 proc.), pamatiniai žodžiai. Gausiausias naujo sudurtinio daiktavardžio *tinklaraštis* darybos lizdas (27). Spartūs leksikalizacijos ir socializacijos procesai – darybos šakojimasis, didelis dalies naujadarų, pvz.: *tinklalapis*, *tinklaraštis*, *tinklaraštininkas*, *tinklavietė*, *žiniatinklis*, vartosenos dažnumas, gebėjimas konkuruoti su įvairiašakniais skoliniais ir kitais jų atitikmenimis, daugumai naujažodžių su dėmeniu *(-)tinkl-* palankus elektroninis diskursas leidžia kalbėti apie naujažodžių autorių kalbinę bei visuomeninę įžvalgą ir gali- mą tolesnę plėtrą.

ABĖCĖLINIS NAUJAŽODŽIŲ SU DĖMENIU *(-)TINKL-* SĄRAŠAS

<i>antitinklaraštis</i>	<i>infotinklas</i>	<i>įtinklinti</i>
<i>audiotinklaraštis</i>	<i>intertinklas</i>	<i>makrotinklaraštis</i>
<i>betinklis</i>	<i>intratinklas</i>	<i>megatinklas</i>
<i>darbatinklis</i>	<i>išsitinklinti</i>	<i>metatinklas</i>
<i>fototinklaraštininkas</i>	<i>ištinklinti</i>	<i>mikrotinklaraštininkas</i>
<i>fototinklaraštis</i>	<i>į(si)tinklinimas</i>	<i>mikrotinklaraštis</i>
<i>ikitinklinis</i>	<i>įsitinklinti</i>	<i>naudatinklis</i>

<i>naujientinklis</i>	<i>tinklalapiškas</i>	<i>tinklaveikininkas</i>
<i>neįtinklinti</i>	<i>tinklalapynas</i>	<i>tinklaveikinis</i>
<i>netinkliškas</i>	<i>tinklametis</i>	<i>tinklavietė</i>
<i>paskalatinklis</i>	<i>tinklapalaikis</i>	<i>tinklažina</i>
<i>plepatinklis</i>	<i>tinklapis</i>	<i>tinklažmogis</i>
<i>poptinklas</i>	<i>tinklaplokštė</i>	<i>tinklažmogiškas</i>
<i>pornotinklis</i>	<i>tinklarašciauti</i>	<i>tinklėjimas</i>
<i>potinklis</i>	<i>tinklaraščiavimas</i>	<i>tinklėti</i>
<i>pseudotinklaraštis</i>	<i>tinklaraščiuoti</i>	<i>tinklija</i>
<i>pseudotinklas</i>	<i>tinklarašeiva</i>	<i>tinklinėti</i>
<i>skautatinklis</i>	<i>tinklarašy(i)s</i>	<i>tinklinėtojas</i>
<i>sociatinklis</i>	<i>tinklaraštėti</i>	<i>tinklingas</i>
<i>soctinklas</i>	<i>tinklaraštija</i>	<i>tinklinimas(is)</i>
<i>subtinklas</i>	<i>tinklaraštinimas</i>	<i>tinklintis</i>
<i>supertinklaraštis</i>	<i>tinklaraštininkas</i>	<i>tinklintojas</i>
<i>supertinklas</i>	<i>tinklaraštininkauti</i>	<i>tinklinukas</i>
<i>tarptinklis</i>	<i>tinklaraštinis</i>	<i>tinklis</i>
<i>tarputinklis</i>	<i>tinklaraštinti</i>	<i>tinklistas</i>
<i>tauškatinklis</i>	<i>tinklaraštis</i>	<i>tinklišius</i>
<i>tinkl(i)avimas(is)</i>	<i>tinklaraštiškai</i>	<i>tinkliškumas</i>
<i>tinkl(i)uoti</i>	<i>tinklaraštiškas</i>	<i>tinklius</i>
<i>tinkladarbis</i>	<i>tinklaraštizmas</i>	<i>tinklokūra</i>
<i>tinkladarys</i>	<i>tinklaraštynas</i>	<i>tinklomas</i>
<i>tinkladienis</i>	<i>tinklaraštystė</i>	<i>tinklumas</i>
<i>tinkladirbis</i>	<i>tinklasaitininkas</i>	<i>užsitinklinti</i>
<i>tinkladraugis</i>	<i>tinklasklaida</i>	<i>užtinklinti</i>
<i>tinklaerdvė</i>	<i>tinklataarša</i>	<i>videotinklaraštininkas</i>
<i>tinklagarsis</i>	<i>tinklautojas</i>	<i>videotinklaraštis</i>
<i>tinklagriuva</i>	<i>tinklavaizdis</i>	<i>vieštinklis</i>
<i>tinklaknygė</i>	<i>tinklavalda</i>	<i>virštinklis</i>
<i>tinklakūra</i>	<i>tinklavaldis</i>	<i>visatinklis</i>
<i>tinklaidė</i>	<i>tinklavardis</i>	<i>žiniatinklinis</i>
<i>tinklalapinti</i>	<i>tinklavedis</i>	<i>žiniatinklis</i>
<i>tinklalapis</i>	<i>tinklaveika</i>	<i>žiniatinkliškai</i>

LITERATŪRA

- Cichocki W. 1996: Data Analysis. – *Contact Linguistics* 1 (HSH 12.1), Berlin-New York, 776–787.
- DLKG 1997: *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

- DLKŽ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, elektroninis variantas. Prieiga per internetą: <http://www.lki.lt/dlkz>.
- EKŽ – Dagienė V., Grigas G., Jevsikova T. *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*. 2-as papildytas leidimas, Vilnius: TEV, 2008. Prieiga per internetą: <http://www.likit.lt/term/enc.html> (žiūrėta 2011 m. rugpjūčio mėn.).
- Gaivenis K. 1980: Naujadarai ir naujažodžiai. – *Mokslas ir gyvenimas* 2, 31.
- Gaivenis K. 1996: Kalbiniai ir loginiai terminų reikalavimai. – *Terminologija* 3, 26–38.
- Girčienė J. 2005: *Naujųjų skolinių atitikmenys: struktūra ir vartoseną*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Girčienė J. 2006: Verstinės literatūros naujažodžiai. – *Kalbos kultūra* 79, 74–90.
- Girčienė J. 2008: Naujieji svetimžodžiai su šaknimi *blog-* ir jų atitikmenys. – *Kalbos kultūra* 81, 50–64.
- Haugenas E. 1994: Kalbotyra ir kalbos planavimas. – *Sociolingvistika ir kalbos kultūra*, Vilnius: Gimtoji kalba.
- Jakaitienė E. 1980: *Lietuvių kalbos leksikologija*, Vilnius: Mokslas.
- Jakaitienė E. 1988: *Lėksinė semantika*, Vilnius: Mokslas.
- Jakobson R. 2004: Lingvistika ir poetika. – *Baltos lankos* 18–19, 5–49.
- Keinys S. 1979: Galūninė terminų daryba. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 19, 155–183.
- Keinys S. 1999: *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*, Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Lapėnienė D. 2007: Žodžiai ir prasmės perteikiant postmodernistinę realybės sampratą. Prieiga per internetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rc6O21MAmtcf:www.lhpa.net/files/Straipsniai/Lapenaite_Zodziai_ir_prasmes.doc+Dalia+Lap%C4%97nien%C4%97+%C5%BDOD%C5%BDIAI+IR+PRASM%C4%96S+PERTEIKIANT+POSTMODERNISTIN%C4%98+REALYB%C4%96S+S%C4%84MPRAT%C4%84&cd=7&hl=lt&ct=clnk&gl=lt (žiūrėta 2011 m. rugpjūčio mėn.).
- Lytard J. F. 2010: *Postmodernus būvis*, Vilnius: Baltos lankos.
- LKG 1965: *Lietuvių kalbos gramatika* 1, Vilnius: Mintis.
- LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas*, t. 1–20, 1941–2002, elektroninis variantas (2005). Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt>.
- Mikelionienė J. 2000: *Naujoji lietuvių kalbos leksika* (daktaro disertacija), Kaunas, VDU.
- Miliūnaitė R. 2010: Bendrinės kalbos normintojai ir besikuriantis skaitmeninio modernizmo visuomenė. – *Kalbos kultūra* 83, 98–118.
- Offord M. 2001: *French Words: Past, Present and Future*, Clevedon etc.: Multilingual Matters.

- Picone M. 1996: *Anglicisms, Neologisms and Dynamic French*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Skardžius P. 1997: *Rinktiniai raštai 2. Bendrinė kalba ir jos vartojimas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Urbutis V. 1961: Dabartinės lietuvių kalbos sudurtinių daiktavardžių daryba. – *Dabartinė lietuvių kalba*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 65–121.
- Urbutis V. 1978: *Žodžių darybos teorija*, Vilnius: Mokslo.
- Цурупа Л. Ю. 1984: Некоторые наблюдения над УСНФХ английского языка. – *Исследование семантических структур слов и их сочетаемости*, Москва: МГПИ.

Gauta 2011 11 04

NEOLOGISMS WITH THE COMPONENT (-)TINKL-

Summary

The paper examines the structure and usage of 123 recently adopted neologisms, or new words, with the element *-tinkl-* from the quantitative and qualitative point of view. The analysis focuses on new coinages within the word-building entry of the noun *tinklas* ('network') and their distribution according to part of speech, origin, ways and types of word-building. An attempt is made to discuss issues of typicality of new coinages as well as related issues of their relationship with alternative new loan words (containing various roots), functions as well as lexicalisation and socialization, or their entrenchment in the language system and actual usage.

As an established tendency in periods of nomination development, among neologisms nouns clearly prevail (77 per cent). A large number of neologisms have emerged as equivalents of new loan words performing a referential function, e.g. *žiniatinklis* (also *vebas*) ('web'). Therefore, it seems natural that Lithuanian coinages make up the majority (80 per cent) of all researched neologisms. Thus word building remains an important counterpart of borrowing, the other way of emerging neologisms. However, we also have neologisms which could be hardly related to any specific loan words, including words with stylistic connotations, performing an emotive and expressive, metalinguistic and other functions, characteristic of post-modern society, e.g. *plepatinklis* (~'chatter-web').

Most neologisms should be treated as typical coinages. About half of them (48 per cent) are compounds, e.g. *tinkladraugis* (~'web-pal'). The abundance of compounds, which previously were not so frequent in Lithuanian, has confirmed

a clearly identifiable tendency in their increase during the last decades. It might be concerned with a need to more detailed nomination, which makes our communication easier. The need is seen in an attempt to bring lexical and derivational meanings closer to each other. The second most frequent neologisms are suffixal derivatives (36 per cent), e.g. *tinklīja*. About one tenth (11 per cent) of new coinages are prefixal derivatives, e.g. *potinklis* ('subweb'). Reflexive and inflectional derivatives are very rare. Most productive are the formants *-imas* and *-ininkas* building abstract verbs and carriers of features, e.g. *tinklaraštinimas* ('putting up on the webpage'), *tinklaraštininkas* ('author of a webpage').

Other new coinages (about one third of all the data) constitute the derivational basis of almost one sixth of the neologisms with the element *(-)tinkl-*. Of all derivational entries, the most abundant is the derivational entry of the noun *tinklaraštis* ('webpage', 27 coinages), e.g. *tinklaraštis* → *tinklaraštininkas*, *tinklaraštinis*, *tinklaraštija*, *tinklaraštynas*, *audiotinklaraštis*. Fast processes of lexicalisation and socialisation, which include the emergence of new derivational patterns, particularly frequent usage of some neologisms, competitiveness with loan words consisting of various roots and with their equivalents, electronic discourse favourable to many neologisms with the element *(-)tinkl-* lead to a discussion about linguistic insights of individual authors and the society and further development of the paradigm.

KEY WORDS: neologism, new coinage, word-building: entry, way, type, category, meaning, (prefixal, suffixal, inflectional) derivative, compound.

JURGITA GIRČIENĖ
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
jurgag@takas.lt